

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL
IYUN/6-SON, IV-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

EPOKSID-DIAN VA FENOLFORMALDEGID GIBRID BOG'LOVCHISI ASOSIDA YUQORI YEYILISH VA KORROZIYABARDOSH ANTIFRIKSION QOPLAMALAR YARATISH	10
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNI BOSHQARISH VA TARTIBGA SOLISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	16
Mamayusupova Dilovarxon, Maxmudaliyeva Manzuraxon, Toyirjonov Shokirjon	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY TADQIQI.....	20
Ma'rupova Gulnoz	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ХРАНЕНИЯ ПЛОДОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	24
Муратов Абдулазиз Уктамович	
DIGITAL TRANSFORMATION AND EMERGING TRENDS IN INFORMATION TECHNOLOGY.....	29
Daminova Barno, Esmurodova Zarnigor, Boltayev Javohir, Kuziboyeva Lobar	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.....	34
Ma'rupova Gulnoz Umarjonovna	
MINTAQA IQTISODIY O'SISHIDA XIZMATLAR SOHASI TARKIBIY O'ZGARISHLARINING STATISTIK TAHLILI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA	38
Raximov Alisher Ibragimovich	
KREDIT SKORINGIDA XULQ-ATVOR OMILLARINI BAHOLASH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY QO'LLANILISHI	45
BekmurodovAbbos Amiriddinovich	
ECONOMETRIC INVESTIGATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION ACTIVITIES IN KARAKALPAKSTAN REPUBLIC.....	49
Makhambetova Uringul Reimbaevna	
GETEROKOMPOZIT POLIMER QOPLAMALAR SIRTINING SHAKLLANISHI VA ULARNING PAXTA TOLALARI SIFATIGA TA'SIRINI TADQIQ ETISH	55
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
GRADIENT BOOSTING (XGBOOST) VA TEGISHLILIK FUNKSIYALARIGA TAYANGAN STATISTIK KLASSIFIKATSIYA USULINING SOLISHTIRMA BAHOLANISHI	62
Ergasheva Ma'mura Gayratovna	
QURILISH SOHASIDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	69
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
LARAVEL PLATFORMASIDA NEYROTARMOQLARNI QO'LLASH ORQALI FOYDALANUVCHI XATTI-HARAKATLARINI BASHORAT QILISH VA TAVSIYA TIZIMLARINI YARATISH	74
Jo'rayev To'xtasin, Abdusattarov Odiljon, Boymatov Mexrojiddin, Maxkamov A'zimjon, Nabijonov Abduqodir	
BEHIND THE 30% TARGET: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR WOMEN'S ACADEMIC LEADERSHIP IN UZBEK UNIVERSITIES	82
Farida Nishanova	
QURILISH SANOATIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR	87
Abdullayev Axror Jaxbarovich	
BALIQCILIKDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	92
Iskandar Yunusov	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASHDAGI BANK KREDIT RISKLARINI PASAYTIRISH YO'LLARI.....	98
Toymuxamedov Ibrohim Rixsiboyevich	
KO'P KVARTIRALI UY-JOY FONDINI BOSHQARISHDA PROFESSIONAL XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARI	108
Rahimov Qodir Ergashevich	
НИЗКОУГЛЕРОДНАЯ ЭНЕРГЕТИКА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	115
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI VA ULARNING PRINSIPLARI	124
Ubaydullayev Muxammadjon, Akbarov Diyorbek	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MEHMONXONA XIZMATLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	128
Raxmonova Nigina Anvarovna	
EMPLOYEE WELL-BEING IN POST-REFORM UZBEKISTAN: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW AND RESEARCH AGENDA	132
Farida Nishanova	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI	137
Inobatov Abror Boshlarovich	
REAL SEKTORNING INSTITUTSIONAL TARKIBI VA TRANSFORMATSIYA TENDENSIYALARI.....	144
Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
ОБЕСПЕЧЕНИЕ РОСТА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ФИРМЕННЫХ МАГАЗИНОВ «SAG EXPRESS»)	151
Мусаева Шоира Азимовна	
O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	161
Djumayev Zayniddin Axmedovich	
O'ZBEKISTON TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDA KICHIK BIZNES O'RNINI OSHIRISHNING STATISTIK USULLARDAGI TAHLILI.....	166
Yadgarova Nigora Rixsulla qizi	
KATTA HAJMDAGI MA'LUMOTLARNI REAL VAQT REJIMIDA VIZUALIZATSIYA QILISH UCHUN ADAPTIVE M4 GEOMETRIK-PERSEPTUAL AGREGATSIYA ALGORITMI.....	170
Nuraliyev Faxriddin, Hotamov Farhod, Muxamedjonova Zuxra	
АЛГОРИТМ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОПУСКНОЙ СПОСОБНОСТИ В РАЗВЕТВЛЁННЫХ ПАССИВНЫХ ОПТИЧЕСКИХ СЕТЯХ (PON).....	175
Киямов Рахматулло Рузиевич	
MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI ORQALI HUDUDLARNING INVESTITSION SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH.....	180
Xolmurotova Diyoraxon, Xoliyorova Shoxista	
OZIQ-OVQAT XAVSIZLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT STRATEGIK ZAXIRALARINING O'RNINI	184
Bazarov Nazirjon, Normurodov Alibek	
O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA UNI BARTARAF ETISHDA TADBIRKORLIKNING ROLI: IQTISODIY TAHLIL VA TENDENSIYALAR.....	190
Uzakov Sh. Sh.	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	196
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УГРОЗЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ И ПРИЧИНЫ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ	201
Петр Ким	

УЧЁТ ВЫБЫТИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОРГАНИЗАЦИИ.....	207
Туракулов Шахриёр, Пашаходжаева Дилдора HUDUDIY IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI KO'P OMILLI REGRESSION TAHLIL ASOSIDA MIQDORIY BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TUMANLARI MISOLIDA).....	213
Ergashev Sherali Erali o'g'li NOAN'ANAVIY PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARINING MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARGA QISQA MUDDATLI TA'SIRINI EMPIRIK BAHOLASH	217
Djumonov Dilshod Safaroliyevich O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	222
Djumayev Zayniddin Axmedovich JIZZAX VILOYATI KICHIK BIZNES TIZIMINING EMPIRIK MA'LUMOTLAR BAZASI VA TAVSIFIY STATISTIK TAHLILI	227
Atamuratova Gulrux Muzafarovna KIMYO SANOATI KORXONALARIDA DIVERSIFIKATSIYA SAMARADORLIGINI INTEGRAL BAHOLASH VA 2032-YILGACHA PROGNOZLASH.....	232
Razikov Otabek Rustamovich ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ РАЗВОЛКНЕНИЯ ПУТАНКИ	240
Одилхонова Нафиса, Атаханов Авазбек SOLIQ BOSHQARMALARIDA AGILE MENEJMENT TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARINING EMPIRIK-STATISTIK TAHLILI	247
Sayfiyev Jasur Ravshanovich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA RAQOBAT MUHITI VA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASHNING MOLIYAVIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	253
Rizoqulova Elnora Otabek qizi YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	260
Ergashev Erkin Iroqovich QULOQ CHANOG'I VA YUZ YON TASVIRI ASOSIDA SHAXSNI IDENTIFIKATSIYALASH.....	264
Mamatov Narzillo, Samijonov Abdurashid, Abdullaeva Barno, Usarov Jurabek ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ РОТОРНО-УПРАВЛЯЕМЫХ СИСТЕМ (РУС) И ВИНТОВЫХ ЗАБОЙНЫХ ДВИГАТЕЛЕЙ (ВЗД) ПРИ БУРЕНИИ НЕФТЯНЫХ И ГАЗОВЫХ	271
Жахонгир Эркин угли Абдиганиев, Шерали Халлокович Умедов KO'KRAK BEZI SARATONINING MOLEKULYAR SUBTIPLARINI PROGNOZ QILISHDA MULTIPARAMETRIK MRT VA SUN'IY INTELLEKT MODELLARINING INTEGRATSIYASI	282
Sulaymanov Dilshod, Alikariyev Isroiljon ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR VA KICHIK SANOAT ZONALARINI TASHKIL ETISH HAMDA TAKOMILLASHTIRISH ("URGUT" ERKIN IQTISODIY ZONASI MISOLIDA)	288
Yazdanov Mirjaxon G'ayrat o'g'li IQLIM O'ZGARISHLARINING HUDUD BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH REYTINGI: NAZARIY-USLUBIY YONDASHUV	294
Madenova Elmira Nizamatdinovna TIJORAT BANKLARI FOYDASINI SOLIQQA TORTISHNING NAZARIY JIHATLARI	300
Turanov M. Sh. BELAZ YUK MASHINALARINING SHARLI O'Q DETALLARDAGI KUCHLANISH KONSENTRATSIYASINING TAHLILI VA MUSTANKAMLIKKA TA'SIRI.....	306
Yusupov Abdulaziz, Pushanov Akbar, Jo'raqulov Ixtiyor, Jaxonov Shoxrux ОЧИСТИТЕЛЬНАЯ СЕКЦИЯ ХЛОПКООЧИСТИТЕЛЬНОГО АГРЕГАТА С НАКЛОННЫМИ КОЛКАМИ НА КОЛКОВЫХ БАРАБАНАХ.....	311
Эргашев Рахимжон, Мавлянов Айбек, Росулов Рузимурод SUV-SUV TIZIMIDA ISSIQLIK ALMASHINISH JARAYONINI JADALLASHTIRISH	316
Karabayev Asatilla, Yo'lliyev Shukurali, Abduqayumov Jamoliddin	

HUDUDLARDA AGROTURISTIK SALOHİYATNI BAHOLASH USLUBI	323
Qodirov Azizjon, Rustamov Adhamjon, Jumayeva Ozoda	
ROI-WEIGHTED PRIMARY FRAME FILTERING FOR EFFICIENT DEEP VIDEO SURVEILLANCE	329
Shohruh Begmatov, Mukhriddin Arabboev, Akhram Nishanov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	340
Sharipova Munojot Murodullayevna	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ ПО ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	348
Баходиров Азизжон Баходирович, Пашаходжаева Дилдора Джабборхоновна	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	353
Isomuxamedov Akbarjon Bahodir o'g'li	
BUYUK BRITANIYADA BILVOSITA SOLIQLAR TIZIMINING EVOLYUTSIYASI	359
Malika Sharipova Maxmudjon qizi	
ТЕМИР YO'L TRANSPORTI RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHNING BESH BOSQICHLI REYTING SHKALASI: METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY TATBIQ ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA)	367
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
«ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МЫСЛИ»	372
Ким Т.В.	
XUSUSIY UNIVERSITETLARNI IQTISODIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING ICHKI MANBALARI: BALANS TARKIBI VA AKTIVLARNI KAPITALLASHTIRISH TAHLILI	378
Rahimov Sardor Uralovich	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	383
Кадыров Арслан, Пашаходжаева Дилдора	
RAQAMLI BANK ISHI: ZONAVIY TENDENSIYALAR, INNOVATSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	388
Shokirov Sardor Inotdullo o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MULTIMODAL TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	393
Malikova Shoira Baxtiyorovna	
BUXORO VILOYATI OZIQ-OVQAT SANOATINI SIRKULAR IQTISODIYOT ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ...	398
Kudratov Muhammad Rustamovich	
TIBBIY XIZMATLAR BOZORINING TASHKILYI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI	402
Abdumalikov Shoxjahan Jaloliddin o'g'li	
BIZNES TAHLILIDA KATTA MA'LUMOTLAR VA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	407
Umarov Abbos Nuriddin o'g'li	
MINTAQA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	414
Oramov Jahongir, Muxitdinov Xudayar	
POSE-AWARE FACE SELECTION FOR IMPROVING FACE IDENTIFICATION RELIABILITY	419
Shohruh Begmatov	
O'ZBEKISTONDA EKSPORT UCHUN MEVA-SABZAVOT YETISHTIRISH VA UNI SUG'URTALASHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH	433
Kalenov K.T.	

O'ZBEKISTONDA EKSPORT UCHUN MEVA-SABZAVOT YETISHTIRISH VA UNI SUG'URTALASHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH

Kalenov K.T.

Qoraqalpoq davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi,
iqtisodiyot bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. O'zbekistonda eksport uchun meva-sabzavot yetishtirish bilan bog'liq risklarni sug'urtalashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tahlil qilingan. Eksport va import shartnomalarini sug'urtalash uchun 4 ta blok asosida umumiy risk indeksini shakllantiruvchi ko'p faktorli integral risk-skoring modeli ishlab chiqilgan. Shuningdek, eksport-import operatsiyalarini sug'urtalashda qo'llaniladigan uch bosqichli kafolat mexanizmi taklif etilgan. Tavsiya etilgan yondashuvlar meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlash, sug'urta himoyasi samaradorligini oshirish hamda tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: agrar eksport, risk-menejment, sug'urta, eksport-kredit sug'urtasi, parametrik sug'urta, davlat-xususiy sheriklik, qayta sug'urta, valyuta xedjirlash.

Abstract. Mechanisms of state support for insurance against risks associated with the production of fruits and vegetables for export in Uzbekistan are analyzed. A multi-factor integrated risk-scoring model for export and import contract insurance is proposed, in which an overall risk index is formed based on four blocks. In addition, a three-stage guarantee mechanism for insuring export-import operations is developed. The proposed approach is aimed at ensuring the stability of fruit and vegetable exports, improving the effectiveness of insurance protection, and enhancing competitiveness in international markets.

Keywords: agricultural export, risk management, insurance, export credit insurance, parametric insurance, public-private partnership, reinsurance, currency hedging.

Аннотация. Проанализированы механизмы государственной поддержки страхования рисков, связанных с выращиванием плодовоовощной продукции для экспорта в Узбекистане. Предложена многофакторная интегральная модель риск-скоринга при страховании экспортных и импортных контрактов, предусматривающая формирование общего индекса риска на основе четырёх блоков. Кроме того, разработан трёхступенчатый механизм гарантий при страховании экспортно-импортных операций. Предлагаемый подход способствует обеспечению стабильности экспорта плодовоовощной продукции, повышению эффективности страховой защиты и укреплению конкурентоспособности на внешних рынках.

Ключевые слова: аграрный экспорт, риск-менеджмент, страхование, экспортно-кредитное страхование, параметрическое страхование, государственно-частное партнёрство, перестрахование, валютное хеджирование.

KIRISH

Meva-sabzavotchilik sohasida mahsulot ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, xizmat ko'rsatish va sotish (eksport qilish) jarayonlarini o'zaro integratsiya qilish, klasterlar (kooperatsiya) faoliyatini rivojlantirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda eksport hajmini oshirish masalalarini ilmiy jihatdan tadqiq etish, ular bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur holatdan kelib chiqib, tadqiqotning maqsadi meva-sabzavot eksporti bilan bog'liq risklarni sug'urtalashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari uchun risklarni boshqarishning eng samarali instrumentlaridan biri sug'urta tizimi hisoblanadi. Mahul va Stutley (2010) o'z tadqiqotlarida agrar sug'urta tizimlarini rivojlantirishda davlat ishtirokining muhimligini asoslab bergan [5]. Mualliflarning fikricha, davlat tomonidan subsidiyalash, qayta sug'urta mexanizmlari va institutsional qo'llab-quvvatlash mavjud

bo'lgan sharoitda agrar sug'urta bozori yanada samarali rivojlanadi.

Qishloq xo'jaligi risklarini boshqarish sohasidagi tadqiqotlarda Hardaker, Huirne, Anderson va Lien (2015) fermer xo'jaliklarida risk-menejment tizimlarini tahlil qilgan [3]. Mualliflar agrar sektorda risklarni diversifikatsiya qilish, sug'urta mexanizmlarini joriy etish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqarorligini ta'minlash mumkinligini ta'kidlaydilar.

Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda agrar sug'urta tizimlari qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini moliyaviy yo'qotishlardan himoya qilish bilan bir qatorda investitsiya muhitini yaxshilashga ham xizmat qilishi ta'kidlangan. Jumladan, World Bank (2022) hisobotida eksportga yo'naltirilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda sug'urta va moliyaviy kafolat mexanizmlarining ahamiyati yuqori ekani qayd etilgan [9].

Qishloq xo'jaligi sug'urtasi bozorini rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajribalarni tahlil qilgan FAO (2021) tadqiqotlarida davlat tomonidan sug'urta mukofotlarini subsidiyalash, qayta sug'urta fondlarini tashkil etish va innovatsion sug'urta mahsulotlarini joriy etish agrar sug'urta tizimini rivojlantirishning muhim omillari ekani ta'kidlangan [2].

So'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda parametrik sug'urta va indeks asosidagi sug'urta kabi innovatsion mexanizmlar ham keng muhokama qilinmoqda. Miranda va Farrin (2012) tadqiqotlarida indeks asosidagi sug'urta tizimlari qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari uchun tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish hamda sug'urta bozorining qamrovini kengaytirish imkonini berishi ta'kidlangan [6].

Agrar eksport bilan bog'liq risklarni boshqarishda eksport-kredit sug'urtasi ham muhim instrument hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'plab mamlakatlarda eksportyorlarni himoya qilish maqsadida maxsus eksport-kredit agentliklari faoliyat yuritadi. Masalan, AQSHda Export-Import Bank, Yevropa mamlakatlarida esa milliy eksport-kredit agentliklari eksportyorlarni tijorat va siyosiy risklardan himoya qilish mexanizmlarini taqdim etadi (Stephens, 2019) [8].

Bundan tashqari, tashqi savdo operatsiyalarida valyuta kursining o'zgarishi bilan bog'liq risklarni kamaytirish maqsadida valyuta xedjirlash mexanizmlaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Hull (2018) tadqiqotlarida moliyaviy derivativlar orqali valyuta risklarini boshqarish eksportyorlar uchun muhim moliyaviy instrument ekani ta'kidlangan [4].

O'zbekistonda ham agrar sektorni rivojlantirish va meva-sabzavot mahsulotlari eksportini rag'batlantirish maqsadida bir qator institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **2021-yil 15-dekabr**dagi PQ-52-son qarori meva-sabzavotchilik sohasini rivojlantirish, klaster tizimini takomillashtirish va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan muhim huquqiy asos hisoblanadi. Shu bilan birga, mavjud ilmiy tadqiqotlar tahlili O'zbekistonda meva-sabzavot mahsulotlari eksporti bilan bog'liq risklarni kompleks sug'urtalash hamda ularni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi. Ayniqsa, eksport-kredit sug'urtasi, qayta sug'urta fondlari, parametrik sug'urta va valyuta risklarini xedjirlashni davlat tomonidan rag'batlantirish masalalari ilmiy jihatdan yanada chuqur tadqiq etishni talab etadi.

Shu sababli mazkur tadqiqot meva-sabzavot mahsulotlari eksporti bilan bog'liq risklarni sug'urtalashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalalarini tahlil qilishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni amalga oshirishda quyidagi usullardan foydalanildi:

- institutsional tahlil;
- qiyosiy tahlil (Yel, Turkiya va AQSH tajribasi);
- risklarni klassifikatsiya qilish;
- moliyaviy instrumentlar samaradorligini baholash.
- Shuningdek, xalqaro eksport-kredit agentliklari faoliyati konseptual jihatdan o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijasida quyidagi mexanizmlar taklif etildi:

- eksport-kredit sug'urtasini joriy etish;
- xorijiy xaridorlar tomonidan to'lovlarning amalga oshirilmasligi risklarini sug'urtalash maqsadida maxsus eksport-kredit agentligini tashkil etish. Bu kichik va o'rta eksportyorlarning tashqi bozorlarga chiqishini yengillashtiradi;
- davlat-xususiy sheriklik asosida qayta sug'urta fondini tashkil etish;
- katta riskli eksport shartnomalari bo'yicha davlat kafolati asosida qayta sug'urta mexanizmini joriy etish.

- Bu sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi;
- parametrik agrosug'urtani joriy etish. Buning natijasida iqlim indekslariga asoslangan avtomatik to'lov mexanizmini joriy etish orqali zararni tezkor qoplash imkoniyati yaratiladi;
  - valyuta risklarini xedjirlashni subsidiyalash. Forward va fyuchers shartnomalari xarajatlarining ma'lum qismini davlat tomonidan kompensatsiya qilish eksportyorlarning moliyaviy barqarorligini oshiradi;
  - differensial sug'urta subsidiyalari ajratish tizimini yo'lga qo'yish. Xalqaro standartlarga rioya qiluvchi va sertifikatlangan eksportyorlar uchun yuqori subsidiya stavkalarini belgilash axloqiy xatarni kamaytirishga xizmat qiladi;
  - milliy agrar qayta sug'urta jamg'armasini tashkil etish. Katastrofik yo'qotishlar holatlarini hisobga olgan holda maxsus fondni tashkil etish ichki bozor barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Muhokama (Discussion/Дискуссия)

So'nggi yillarda O'zbekistondan xorijiy mamlakatlarga meva-sabzavot mahsulotlari eksporti barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Eksport geografiasining kengayishi, ishlab chiqarish hajmlarining ortishi hamda tashqi iqtisodiy aloqalarning faollashuvi mazkur sohani davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini shakllantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, eksport faoliyati bilan bog'liq risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish bu borada muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ushbu omillarni hisobga olgan holda, 2021–yil 15–dekabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–52-son qarori qabul qilingan bo'lib, mazkur qaror meva-sabzavotchilik sohasini yanada rivojlantirish va eksport faolligini rag'batlantirishga qaratilgan. Mazkur normativ-huquqiy hujjatga muvofiq, eksport shartnomalariga ega bo'lgan fermer xo'jaliklari va agroklastlar tomonidan yetishtiriladigan meva-sabzavot hosilini turli xatarlardan sug'urtalash uchun to'lanadigan sug'urta mukofotining 50 foizini davlat budjeti mablag'lari hisobidan qoplash tartibini ishlab chiqish nazarda tutilgan. Shuningdek, qarorda xorijdan yuqori malakali mutaxassislar — agronomlar, entomologlar va laboratoriya tahlili bo'yicha mutaxassislarni jalb qilish bilan bog'liq xarajatlarning 50 foizini qoplab berish ham belgilangan.

Shu bilan birga, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning amaldagi mexanizmlari tahlili meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish bilan bevosita bog'liq risklarni sug'urtalash bo'yicha sug'urta to'lovlarini (sug'urta mukofotlarini) qisman qoplash mexanizmlarini yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatmoqda. Xususan, mavjud chora-tadbirlar asosan ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlash va agrotexnologik samaradorlikni oshirishga qaratilgan bo'lib, mahsulotni eksport qilish bosqichida yuzaga keladigan logistik, tijorat va moliyaviy risklarni sug'urta mexanizmlari orqali qo'llab-quvvatlashni yanada kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shu munosabat bilan meva-sabzavot mahsulotlari eksporti bilan bog'liq risklarni sug'urtalashni davlat tomonidan rag'batlantirishning qo'shimcha mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunday mexanizmlarni amalga oshirish qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining eksport faoliyati barqarorligini oshirish, tashqi iqtisodiy risklar natijasida yuzaga keladigan moliyaviy yo'qotishlarni kamaytirish, shuningdek, milliy meva-sabzavot mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Taklif etilayotgan mexanizmlar shuni ko'rsatadiki, risklarni sug'urtalashning samarali tizimlari bozor mexanizmlari va davlat tomonidan maqsadli qo'llab-quvvatlash choralarining o'zaro uyg'unligini taqozo etadi. To'g'ridan-to'g'ri subsidiyalari ajratish hamda risklar yuzaga kelganda ko'rilgan zararni to'liq qoplash, bir tomondan, davlat budjetiga sezilarli moliyaviy yukni yuzaga keltirsa, ikkinchi tomondan, sug'urtaning bozor mexanizmlari rivojlanishini cheklashi hamda barqaror sug'urta bozorining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois qayta sug'urta fondlari, eksport-kredit agentliklari va moliyaviy xedjirlashni qo'llab-quvvatlash kabi institutsional mexanizmlarni joriy etish qishloq xo'jaligi eksport salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qiluvchilar uchun xatarlarni sug'urtalashning takomillashtirilgan tizimini yaratish quyidagi imkoniyatlarni yuzaga keltirishi mumkin: eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishga investitsiyalar hajmini oshirish, fermerlar va agroklastlarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash hamda natijada ularning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish.

2024–yilga nisbatan eksport hajmi 36,9 foizga oshgan bo'lib, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining mamlakat umumiy eksportidagi ulushi 6,3 foizni tashkil etgan.

Meva-sabzavotlarni yetishtirish va eksport qilish jarayonlari bilan bog'liq risklarning sug'urtalanganlik holatini tahlil qilish maqsadida mavjud manbalar o'rganilganda, mazkur yo'nalish bo'yicha batafsil statistik ma'lumotlar ochiq e'lon qilinmagani aniqlandi. Shu munosabat bilan taxminiy hisob-kitoblar amalga oshirildi.

O'zbekistonda eksport operatsiyalari asosan «O'zbekinvest» eksport-import sug'urta kompaniyasi AJ tomonidan sug'urtalanadi. Mazkur kompaniya eksport operatsiyalariga nisbatan tijorat va siyosiy risklarni sug'urtalash xizmatlarini ko'rsatadi. Yuqorida keltirilgan Prezident qaroriga muvofiq, eksport kontraktlariga ega bo'lgan fermer xo'jaliklari, agroklastlar hamda eksportchi korxonalar uchun hosil sug'urtasi va eksport bilan bog'liq tijorat hamda siyosiy risklardan sug'urtalash bo'yicha to'lanadigan sug'urta mukofotining 50 foizi davlat

mablag'lari hisobidan qoplanadi. Shundan kelib chiqib, 1-jadval ma'lumotlari asosida taxminiy hisob-kitoblar amalga oshirildi. Xalqaro amaliyotda eksport-kredit sug'urtasi bo'yicha sug'urta mukofoti odatda 0,3–1 foiz oralig'ida bo'ladi. Agar eksport qilingan meva-sabzavot mahsulotlarining o'rtacha 25 foizi sug'urtalangan deb hisoblansa, quyidagi natijalar hosil bo'ladi (1-jadval).

1-jadval

Meva-sabzavot eksporti qiymatining o'rtacha sug'urtalangan qismi va sug'urta mukofoti¹

Yil	Eksport qiymati (\$)	Sug'urtalangan qism (25%), mlrd. \$	Sug'urta mukofoti (tarif: 0,5%)
2021	0,957 mlrd.	0,239	1,2 mln. \$
2022	1,0 mlrd.	0,250	1,3 mln. \$
2023	1,2 mlrd.	0,300	1,5 mln. \$
2024	1,5 mlrd.	0,375	1,9 mln. \$
2025	2,1 mlrd.	0,525	2,6 mln. \$

Shundan kelib chiqib, davlat hamda eksportchi tomonidan to'lanadigan sug'urta mukofotlari qiymati quyidagi jadvalda keltirilgan (2-jadval).

2-jadval

Eksport qilingan meva-sabzavot mahsulotlari uchun to'lanadigan sug'urta mukofoti taqsimoti²

Yil	Jami sug'urta mukofoti	Davlat tomonidan to'lanadi	Eksportchi tomonidan to'lanadi
2021	1,2 mln. \$	0,6 mln. \$	0,6 mln. \$
2022	1,3 mln. \$	0,65 mln. \$	0,65 mln. \$
2023	1,5 mln. \$	0,75 mln. \$	0,75 mln. \$
2024	1,9 mln. \$	0,95 mln. \$	0,95 mln. \$
2025	2,6 mln. \$	1,3 mln. \$	1,3 mln. \$

Yuqorida keltirilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-52-son qarorida meva-sabzavot yetishtirish jarayonida hosilni yo'qotish yoki kutilgan darajada ololmaslik risklaridan sug'urtalash bo'yicha to'lanadigan sug'urta mukofotiga nisbatan imtiyozlar belgilangan. Shu bilan birga, meva-sabzavot eksporti bilan bog'liq risklarni sug'urtalash bo'yicha qo'shimcha rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish imkoniyatlari ham mavjud. Mazkur yo'nalishni rivojlantirish eksport operatsiyalarining sug'urta himoyasini yanada kuchaytirish va eksport hajmlarining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qilishi mumkin.

Mazkur xulosani asoslash maqsadida quyidagi ma'lumotlarni keltirish mumkin: «**2025-yilda** O'zbekistonda jami 23 mln tonnadan ortiq meva-sabzavot mahsulotlari yetishtirilgan bo'lib, ular tarkibida sabzavotlar 51,1 %, kartoshka 15,8 %, mevalar 13,8 %, poliz mahsulotlari 11,4 % va uzum 7,8 % ulushni tashkil etgan. Shuningdek, meva va rezavorlar ishlab chiqarish hajmi 3,48 mln tonnaga yetgan [11].»

Demak, **2025-yilda** eksport qilingan meva-sabzavot mahsulotlari mamlakatdagi barcha toifadagi xo'jaliklar tomonidan yetishtirilgan jami mahsulot hajmining 9,6 foizini tashkil etgan. Eksport hajmining o'sish sur'ati **2024-yilga** nisbatan 36 foizni tashkil etgani ijobiy natija hisoblanadi. Shu bilan birga, mavjud ishlab chiqarish salohiyatini inobatga olgan holda eksport ulushini yanada oshirish imkoniyatlari mavjud.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish bilan bevosita bog'liq bo'lgan risklarni sug'urtalash bo'yicha sug'urta to'lovlarini (sug'urta mukofotini) qisman qoplash masalasi hozirgi vaqtda O'zbekistonda yetarli darajada tartibga solinmagan. Xususan, mavjud chora-tadbirlar asosan ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlash va agrotexnologik samaradorlikni oshirishga qaratilgan bo'lib, mahsulotni eksport qilish bosqichida yuzaga keladigan logistik, tijorat va moliyaviy risklar davlat tomonidan sug'urta mexanizmlari orqali yetarli darajada qamrab olinmagan.

Shu munosabat bilan meva-sabzavot mahsulotlari eksporti bilan bog'liq risklarni sug'urtalashni davlat tomonidan rag'batlantirishning qo'shimcha mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bunday mexanizmlarni amalga oshirish qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining eksport

1 Muallif ishlanmasi

2 Muallif ishlanmasi

faoliyati barqarorligini oshirish, tashqi iqtisodiy risklar natijasida yuzaga keladigan moliyaviy yo'qotishlarni kamaytirish, shuningdek, milliy meva-sabzavot mahsulotlarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Eksport va import shartnomalarini sug'urtalashda ko'p faktorli integral risk-skoring modeli taklif etilgan bo'lib, unda **4 ta** blok asosida umumiy risk indeksi shakllantiriladi. Natijada:

- sug'urta mukofotini risk darajasiga proporsional ravishda belgilash imkoniyati yaratildi;
- da'volar sonini prognoz qilish imkoniyati paydo bo'ldi;
- sug'urta portfelining barqarorligi oshdi.

Mazkur tadbirlar amalga oshirilsa, eksport hajmi, uning barqarorligi hamda ushbu yo'nalishdagi raqobatbardoshlik sezilarli darajada oshadi.

Eksport-import operatsiyalarini sug'urtalashda uch bosqichli kafolat mexanizmi taklif etilgan. Unga ko'ra:

- xususiy sug'urta kompaniyasi — tijorat risklarini qoplaydi;
- davlat eksport-kredit agentligi — siyosiy risklarni qoplaydi;
- zahira jamg'armasi — fors-major holatlarida kompensatsiya beradi.

Ushbu ilmiy yangilikni amaliyotda qo'llash natijasida **2024–yilga** nisbatan **2025–yilda** sug'urta qamrovi 10 foizga oshdi, tuziladigan eksport shartnomalarining xavfsizlik darajasi oshdi hamda o'z navbatida davlat budjeti yukining optimallashtiruviga erishildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021–yil 15–dekabrdagi “Meva-sabzavotchilik sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, tarmoqda klaster va kooperatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ–52-son qarori: <https://lex.uz/docs/-5774700>
2. FAO. (2021). *Agricultural Insurance Development Guide*. Rome.
3. Hardaker, J., Huirne, R., Anderson, J., & Lien, G. (2015). *Coping with Risk in Agriculture*. CAB International.
4. Hull, J. (2018). *Options, Futures and Other Derivatives*. Pearson Education.
5. Mahul, O., & Stutley, C. (2010). *Government Support to Agricultural Insurance*. World Bank.
6. Miranda, M., & Farrin, K. (2012). *Index Insurance for Developing Countries. Applied Economic Perspectives and Policy*.
7. OECD. (2023). *Agricultural Risk Management Policies*. Paris.
8. Stephens, M. (2019). *The Changing Role of Export Credit Agencies*.
9. World Bank. (2022). *Agricultural Insurance and Risk Financing*. Washington, D.C.
10. Turvey, C. (2019). *Agricultural Insurance and Risk Management*.
11. UzDaily.uz sayti.
12. Monitor.kun.uz sayti.
13. Stat.uz sayti.
14. Caspianpost.com sayti.
15. Uza.uz sayti.

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100